

Yeni Ortadoğu'da “Yeni Bir Dönem”: Çin, Rusya ve Güney'in Yeniden Keşfi*

RAMZY BAROUD**

Dr.
Gazeteci-Yazar, Filistin

**Dr. Ramzy Baroud Palestine Chronicle'nin editörü ve 6 kitabın yazarı bir gazetecidir. Dr. Baroud, İngiltere'deki Exeter Üniversitesi'nden doktora sahibidir. Yayımlanan kitaplarından bazılarının başlıkları, “Babam bir Özgürlük Savaşçısıydı” ve “Son Dünya”dır. Baroud'un en son kitabı, Dr. Ilan Pappé ile birlikte yazdığı “Bağımsızlık için Bizim Vizyonumuz: Filistin'in Önderleri ve Aydınları Konuşuyor”. Baroud şu anda kıdemli Araştırma Uzmanı olarak İstanbul Zaim Üniversitesi İslam ve Küresel İlişkiler Merkezi'nde (CİGA) görev yapmaktadır.

Geliş Tarihi: 08.04.2023

Kabul Tarihi: 02.05.2023

Atıf: Baroud, R. (2023). Yeni Ortadoğu'da “yeni bir dönem”: Çin, Rusya ve Güney'in yeniden keşfi. *BRIQ Kuşak ve Yol Girişimi Dergisi*, 4(3), 82-92.

ÖZ

BRICS ülkelerinin, G7 ülkeleri, Dünya Bankası ve IMF'nin potansiyel rakibi olarak yükselmesini kim beklerdi? Ancak bir zamanlar görünüşte uzak olan bu olasılık, artık dünyanın siyasi dengesini değiştirebilecek gerçek bir beklentidir. BRICS ne kadar başarılı olursa, Batı'nın güneydeki hegemonyası o kadar zayıf olacak. Bazı Batılı siyasetçiler ve medya, grubun yeni dünya düzenini şekillendirme rolünü küçümsemeye devam etse de, değişim gerçek ve geri dönülemez gibi görünmektedir. Şubat 2022'deki Ukrayna savaşı başlamadan önce bile, birçok kanıt Rusya ve Çin'in hedefinin geçici veya aceleciliğin bir sonucu olmadığına işaret etmektedir. Çok kutupluluğun dili, her iki ülkenin söylemini yıllardır tanımlamıştır; bu söylem, çoğunlukla iki ülkenin Ortadoğu'dan Güneydoğu Asya'ya kadar ABD militarizminden hoşnutsuzluğundan ilham alan; ticarette veya sınır düzeltmeleri konusunda olsun, bir anlaşmazlık ortaya çıktığında, Washington'un zorbalık taktiklerinden duydukları hayal kırıklığı; cezalandırıcı dili ve sürekli tehditlerinden; NATO'nun askeri genişlemesinden ve çok daha fazlasından ilham alan bir söylemdir. Bu yeni yapılanmanın kazananlarını ve kaybedenlerini kesin olarak belirlemek için henüz çok erken olsa da, ABD-Batı egemenliğindeki bir dünyanın artık mümkün olmadığı neredeyse kesindir.

Anahtar Kelimeler: BRICS, Çin-Arap ilişkileri, Küresel Güney, Yeni Çağ, Yeni Ortadoğu

Giriş

DÜNYA DEĞİŞİYOR. ASLINDA, RUSYA-Ukrayna savaşı ve ABD-Çin arasındaki son Tayvan Boğazı geriliminden çok önce başlamış olan deprem benzeri bir değişim süreci yaşanmaktadır.

2022 Şubat ayında başlayan Rusya-Ukrayna savaşı ve aynı yılın ağustos ayında o dönemki ABD Temsilciler Meclisi Başkanı Nancy Pelosi'nin Tayvan'a provokatif ziyaretiyle birlikte (Huang, 2022), ekonomik ittifakların ortaya çıkması, jeopolitik oluşumlar, çekişmeler ve elbette rakip siyasi söylemlerin ortaya çıkmasına kadar uzanan küresel değişimlerin ivmesi hızlanmıştır. Bu değişimler Ortadoğu, Afrika ve Küresel Güneyin büyük bir kısmında tamamen ortaya çıkmaktadır.

Yeni Ekonomik Model

BRICS ülkelerinin, G7 ülkeleri, Dünya Bankası ve IMF'nin potansiyel rakibi olarak yükselmesini kim beklerdi? Ancak bir zamanlar görünüşte uzak olan bu olasılık, artık dünyanın siyasi dengesini değiştirebilecek gerçek bir beklentidir.

BRICS; Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika'nın kısaltmasıdır. 2001 yılında Goldman Sachs'ın Baş Ekonomisti tarafından dünyanın gelişmekte olan ekonomilerine referans olarak icat edildiği öne sürüldü (Goldman Sachs, t.y.). Başlangıçta BRIC olarak biliniyordu ve daha sonra Güney Afrika 2010 yılında gruba resmen katıldığında "S" eklendi.

BRIC'in ilk resmi zirvesi 2009'da gerçekleşti.

O zamanlar, müzakereler büyük ölçüde soyut görünüyordu. BRICS'in daha büyük bir bütünleşme için ciddi adımlar atmaya başlaması, 2014 yılına kadar olmadı. O zamana kadar, Güney Afrika'yı da içeren yeni oluşan ittifak, 50 milyar dolarlık bir başlangıç sermayesiyle, Yeni Kalkınma Bankası'nı başlattığında önemli adımlar atmaya başladı (NDP, 2023). Bu karar, grubun artık Batının Dünya Bankası ve IMF gibi uluslararası para kurumları üzerindeki hâkimiyetine meydan okumak için, ilk pratik adımlarını atmaya hazır olduğu anlamına geliyordu.

Son mali raporlar, BRICS'in dünyanın en yüksek gayri safi yurtiçi hasılaya sahip uluslararası örgüt olduğunu gösteriyor.

Rusya-Ukrayna savaşından kaynaklanan küresel jeopolitik çatışma, özellikle mali açıdan güçlü ülkelerin girişime ilgi göstermesiyle BRICS'te devam eden büyük genişlemeyi tetikledi. Bu ülkeler arasında Arjantin, BAE, Meksika, Cezayir ve özellikle de Suudi Arabistan yer alıyor. Son mali raporlar, BRICS'in halihazırda dünyanın en büyük gayri safi yurtiçi hasıla (GSYİH) bloğu olduğunu, şu anda küresel GSYİH'ya %31.5 katkıda bulunduğunu ve %30.7 katkıda bulunan G7'nin önünde olduğunu gösteriyor (Raghavan, 2023). BRICS'in şu anda karşılaştığı en büyük fırsatlardan ve zorluklardan biri, mevcut büyümesini sürdürürken üyelik tabanını genişletme yeteneğidir. Özellikle, yeni üyelerin ekonomik ve siyasi bağımsızlıklarını sürdürmelerine yardımcı olma konusu, hayati önem taşımaktadır.

IMF ve Dünya Bankası, özellikle Küresel

Güney'deki ülkelere parasal destekleri için siyasi koşullar dayatmalarıyla ünlüdür. Bu durum genellikle insan hakları ve demokrasi kisvesi altında meşrulaştırılsa da, tamamen özelleştirme ve yabancı yatırımcılara, genellikle de Batılı şirketlere pazar açmakla ilgilidir. BRICS güçlendikçe, kendine hizmet eden bir siyasi gündemi zorlamadan ya da yerel ekonomileri dolaylı olarak manipüle ve kontrol etmeden yoksul ülkelere yardım etme potansiyeline sahip olacaktır.

Enflasyon birçok batı ülkesini vururken, daha yavaş ekonomik büyüme ve sosyal huzursuzluğa neden olurken, Küresel Güney'deki ülkeler, bunu kendi ekonomik alternatiflerini geliştirmek için bir fırsat olarak kullanmaktadır. Bu, BRICS gibi grupların yalnızca ekonomik kurumlar olmaktan çıkacağı anlamına gelmektedir. Mücadele artık çok politiktir.

Dolara Rakip Olmak

Yıllardır ABD'nin en büyük silahı, zamanla kendi başına normal bir para birimi olmaktan çıkıp gerçek bir meta haline gelen doları olmuştur. Irak ve Libya gibi ülkelerin dolara bağlı kalmasını sağlamak için savaşlar yapılmıştır (Recknagel, 2000). ABD'nin Mart 2003'te Irak'ı işgal etmesinin ardından Bağdat, petrolünü tekrar ABD doları cinsinden satmaya başlamıştır. Doların egemenliğine karşı verilen bu mücadele, dünyanın en büyük petrol rezervlerine sahip olan ancak Washington'a ve onun her yerde bulunan para biriminin üstünlüğüne meydan okumaya kalkıştığı için sefaletle sürüklenen Venezuelada da acı bir şekilde hissedildi (Worldometer, 2023).

Zaman alacak olsa da, ABD dolarına uluslararası bağımlılığın azaltılması süreci şu anda tüm hızıyla devam ediyor. 30 Mart'ta Brezilya ve Çin,

42. Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (ASEAN) Zirvesi'ne katılan liderler, 10 Mayıs 2023, Endonezya'nın Labuan Bajo kasabasındaki etkinliğin dışında bir grup fotoğrafı için poz veriyor. (Xinhua, 2023)

sırasıyla iki ülkenin ulusal para birimleri olan Yuan ve Real'i kullanmalarına izin verecek bir ticaret anlaşması imzaladıklarını açıkladılar (Betz, 2023). Bu adım sonuçlarıyla önemli olacak, çünkü diğer Güney Amerika ülkelerini aynı yola gitmeye teşvik edecektir. Ama bu hareket ne ilk, ne de türünün sonuncusu olacak.

Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (ASEAN) Maliye Bakanları ve Merkez Bankası Başkanlarının, Mart 2023'te Endonezya'daki toplantılarında aldıkları temel kararlardan biri, ABD dolarına olan bağımlılıklarını azaltmak oldu (Devonshire, 2023). Ayrıca, ASEAN bölgesinde "sınır ötesi ticareti ve yatırımları desteklemek için, yerel para birimlerinin kullanımı aracılığıyla finansal dayanıklılığı güçlendirmeyi" kabul ettiler. Bu da bir oyun değiştirici olarak nitelenebilir.

BRICS ülkeleri, dünya ekonomisi ve finansal haritasının yeniden yapılandırılmasına öncülük ediyor ve bu sürecin kolaylaştırıcısı olmaya hazır görünüyor (Seidel, 2023). Batı kendi ekonomile-

rini ayakta tutmaya çalışırken, Küresel Güneyde yaşanan değişimlerden tedirgin olmaya devam ediyor. Washington ve diğer batı başkentleri endişeli. Olmaları da gerekiyor. Aralık 2022'de, ABD Başkanı Joe Biden ve 40 Afrika lideri arasındaki bir toplantıdan sonra, Afrika ülkelerinin Ukrayna'daki devam eden savaşta taraf olmak istemedikleri açıklandı (Abutaleb & Ryan, 2022). Bu nedenle, ABD Başkan Yardımcısı Kamala Harris, 26 Mart 2023'te Afrika'ya uçarak bölgesel liderlerle buluştu ve onları Çin ve Rusya'dan uzaklaştırmak amacıyla tek taraflı bir çaba harcadı (Signe, 2023). Ancak bu çaba muhtemelen başarısız olacak. Harris ile Gana Cumhurbaşkanı Nana Akufo-Addo arasındaki basın toplantısında, Afrika'nın tarafsızlığından vazgeçmeme tutumunun mükemmel bir örneği görüldü. "Afrika'daki Çin faaliyetleriyle ilgili Amerika'da bir saplantı olabilir" diyen Akufo-Addo, "ancak burada böyle bir saplantı yok." açıklamasını yaptı (Wootson, 2023).

BRICS'in sadece ekonomik bir grup olduğunu iddia etmek, konunun büyük bir kısmını göz ardı etmek demektir. Genişlemesinin zamanlaması, üyelerinin, olası üyelerinin ve müttefiklerinin sert siyasi söylemi, üst düzey Rus ve Çin diplomatlarının, Afrika ve küresel güneydeki diğer bölgelere yaptığı tekrarlanan ziyaretler vb. hepsi BRICS'in Güneyin jeopolitiği, ekonomisi ve diplomasisi için yeni bir platform haline geldiğini göstermektedir.

BRICS ne kadar başarılı olursa, Batının Güney'deki hegemonyası o kadar zayıf olacak. Bazı Batılı siyasetçiler ve medya, grubun yeni dünya düzenini şekillendirme rolünü küçümsemeye devam etse de, değişim gerçek ve geri dönülemez gibi görünmektedir.

Yeni Çağ

Sykes-Picot anlaşması 1916 yılında eski sömürge güçleri Fransa ve Britanya arasında, Çarlık Rusya'sının küçük ama yine de önemli bir katılımıyla imzalandığından beri, Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Orta Asya çeşitli etki alanlarına bölünmüştür (The Editors of Encyclopedia Britannica, 2023). O zamanlar küresel öncelikler neredeyse tamamen Batı'ya aitti. 1917'deki Bolşevik devrimi, Batı egemenliğine rakip olacak yeni bir küresel blok olasılığı için tohumlarını attığından, dünya tarihi için bir dönüm noktası oldu (The Editors of Encyclopedia Britannica, 2023).

Bu yeni bloğun ortaya çıkması on yıllar aldı. 1955 yılında Varşova Paktı doğdu (The Editors of Encyclopaedia Britannica, 2023) ve Sovyetler Birliği ile müttefiklerini, altı yıl önce ortaya çıkan Batılı bir askeri ittifak olan Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne (NATO) karşı birleştirdi (Haglund, 2023). Her iki kamp arasındaki rekabet, şiddetli ekonomik rekabet, siyasi bir Soğuk Savaş, düşük

dereceli bir askeri çatışma ve 20. Yüzyılın büyük bir bölümünde dünya siyasetine ilişkin anlayışımızı belirleyen iki ideolojik söylemle ifade edildi. Tüm bunlar 1990'ların başında acı bir şekilde sona erdi. NATO kazanırken, Varşova Paktı hızla ve en aşağılayıcı şekilde dağıldı. Francis Fukuyama bunun "tarihin sonu" olduğunu ilan etti (Fukuyama, 1993). Bu, Batının zafer gösterisinin yaşandığı ve genişletilmiş bir şekilde Panamada, ardından Irak, Sırbistan, Afganistan ve diğer yerlerde başlayan daha fazla sömürgeci savaşların çağıydı.

Tüm bunları hesaba katan Çin, büyük bir küresel siyasi aktör olarak değil, saygın bir rakip ve değerli bir müttefik olarak rol aldı. ABD Başkanı Richard Nixon'ın 1972'deki tarihi ziyareti, Doğu'yu ABD-Batı emperyalizmine karşı birleştirme çabalarını engelledi (Kraus, 2022). Bu gezinin, o zamanlar Büyükelçi Nicholas Plat'ın değerlendirmesiyle "dünyayı değiştirdiği" söylenir. Gerçekten de sonuçları etkili oldu ve Sovyetler Birliği'nin sonunu başlattı, böylece Washington rakiplerine karşı büyük bir avantaj elde etti. Ancak tarih, başarılı birkaç jeopolitikçinin öngördüğü şekilde tersine çevriliyor.

Ve Xi Jinping Gelir

Rusya'yi ziyaret eden Çin Devlet Başkanı Xi Jinping ile Rus ev sahibi ve mevkidaşı Vladimir Putin arasında kameralara yansıyan son mübadele, bir yanda ABD ile Batılı müttefikleri, diğer yanda Rusya, Çin ve müttefikleri arasındaki henüz başlangıç aşamasında olan mevcut jeopolitik çatışmayı özetliyordu (Davidson & McCurry, 2023). Xi, 20 Mart 2023'te başlayan, kesinlikle tarihi olarak nitelendirilebilecek üç günlük ziyaretinin ardından Kremlin'den ayrılıyordu. Xi, Putin'in elini sıkarken, "100 yıldır gerçekleşmeyen değişim geliyor ve bu değişimi birlikte

sürdürüyoruz” dedi. Putin, Xi'nin kolunu tutarken “Katılıyorum” diye yanıtladı. “Lütfen kendine iyi bak sevgili dostum” diye ekledi (Muzaffar, 2023).

Kısa sürede sosyal medyada o sahne defalarca paylaşıldı. Kapitalist Batı medyası analistleri, bu birkaç kelimenin ne anlama geldiğini anlamaya çalışarak fazla mesai yapmaya başladılar. “Bu, birlikte yapacakları değişimin bir parçası mı?” Ian Williamson soruyu The Spectator'da gündeme getirdi (Williams, 2023). Doğrudan bir cevap vermemiş olmasına rağmen, bir tanesine işaret etti: “Bu, Batının hazırlanması gereken ürpertici bir ihtimal.”

ABD'nin düşmanca tavrı, iki Asya devini ortak bir siyasi söylemle, bir siyasi amaçta birleşmek zorunda bırakıyor.

Xi'nin açıklaması elbette tasarlanarak dile getirilmiştir. Bu, Çin-Rus güçlü bağlarının ve gelecekteki olası birliğin, sadece Ukrayna savaşı kaynaklı acil jeopolitik çıkarların bir sonucu veya ABD'nin Tayvan'daki provokasyonlarına bir yanıt olmadığı anlamına gelmektedir. Şubat 2022'deki Ukrayna savaşı başlamadan önce bile, birçok kanıt Rusya ve Çin'in hedefinin geçici veya aceleciliğin bir sonucu olmadığına işaret etmektedir (CNN, 2022). Gerçekten de bu ilişki derinlere inmektedir.

Çok kutupluluğun dili, her iki ülkenin söylemini yıllardır tanımlamıştır; bu söylem, çoğunlukla iki ülkenin Ortadoğu'dan Güneydoğu Asya'ya kadar ABD militarizminden hoşnutsuzluğundan ilham alan; ticarete veya sınır düzeltmeleri konusunda olsun, bir anlaşmazlık ortaya çıktığında, Washington'un zorbalık taktiklerinden duydukları hayal kırıklığı; cezalandırıcı dili ve sürekli tehditlerinden; NATO'nun askeri genişlemesinden ve çok daha faz-

lasından ilham alan bir söylemdir.

Savaştan bir ay önce, Romana Rubeo ile hem Rusya'nın hem de Çin'in bir tür birliğin zirvesinde olabileceğini tartıştım. Bu sonuç, hem başkentlerden kaynaklanan resmi dilin basit bir söylem analizine, hem de ilişkilerin fiilen derinleşmesine dayanılarak çıkarıldı. O zaman, şöyle yazmıştık:

“Çin ile Rusya arasında zaten bir tür ittifak oluşuyor. Çin halkının bunu dikkate alması ve hükümetlerinin Pekin ile Moskova arasında daha fazla entegrasyona (siyasi, ekonomik ve jeostratejik) yönelmesini destekliyor olması, gayri resmi ve potansiyel olarak resmi ittifakın her iki ülke için de uzun vadeli bir strateji olduğunu gösteriyor (Baroud & Rubeo, 2022)”.

O zaman bile, diğer analistler gibi, böyle bir olasılığın bu kadar çabuk gerçekleşebileceğini bekle-miyorduk. Ukrayna savaşı başlı başına Moskova ve Pekin'in yakınlaşacağını göstergesi değildi. Bunun yerine, bu süreci hızlandıran şey, Washington'un Çin'i tehdit eden ve aşağılayıcı tepkisiydi. Pelosi'nin Ağustos 2022'de Tayvan'a yaptığı ziyaret diplomatik bir felaketti (Singleton, 2022). Bu ziyaret, Pekin'e, Japon Denizi'ndeki donanma varlığını güçlendireceğini umduğu Rusya ile bağlarını yükseltmekten ve güçlendirmekten başka bir alternatif bırakmadı. Aslında durum tam da böyle gelişti.

Ancak Xi'nin “100 yıl” referansı çok daha büyük bir jeopolitik hikayeyi anlatıyor. Washington saldırgan politikalar izlemeye devam ederken – ABD Başkanı Joe Biden ana düşman olarak Rusya'ya öncelik verirken ve Cumhuriyetçi rakipleri ise ABD'nin ana düşmanı olarak Çin'i görürken - iki Asya devi artık ortak bir siyasi söylemle, birleşik bir siyasi amaçta birleşmek zorunda kalıyor. Xi, son açıklamasında, “Yeni bir döneme giren stratejik ortaklık ve ikili ilişkilerin derinleştirilmesine ilişkin bir bildiri imzalandı” dedi (RFE/RL, 2023).

Her iki ülke de, ideolojik sınırlar veya rekabet tarafından kısıtlanmadığından, bu ‘sınırsız dostluk’ (Robinson, 2023) artık her zamankinden daha mümkündür. Dahası, her ikisi de ABD’nin küresel hegemonyasını yalnızca Asya ve Pasifik bölgesinde değil, Afrika, Ortadoğu ve nihayetinde dünya çapında da sona erdirmeye isteklidirler.

Xi’nin Moskova ziyaretinin ilk gününde, Rusya Devlet Başkanı Putin, Afrika ülkelerinin 20 milyar dolardan fazla olan borçlarını sildiği bir kararname yayınladı (Eruygur, 2023). Dahası, Rusya’nın “geçmiş dönemde gönderilen toplam tahıl miktarını, Moskova’nın tahıl anlaşmasını 60 gün daha uzatılmasını reddetse bile, özellikle talep eden Afrika ülkelerine, Rusya’dan ücretsiz olarak tedarik etmeye hazır olduğuna” söz verdi (TASS, 2023).

ABD-Batı egemenliğindeki bir dünyanın artık mümkün olmadığı neredeyse kesindir.

Her iki ülke için de Afrika, yaklaşmakta olan küresel çatışmada önemli bir müttefik. Ortadoğu da hayati önem taşımaktadır. İran ve Suudi Arabistan arasındaki bağları normalleştiren 6 Nisan 2023 anlaşması, yalnızca yedi yıllık düşmanlık ve çatışmayı sona erdirdiği için değil, hâkemin Çin’den başkası olmadığı için de dünyayı sarsmıştır. Pekin şu anda, ABD diplomatik egemenliğinin onlarca yıldır başarısız olduğu Ortadoğu’da, bir barış aracıdır (Gritten, 2023).

Bunun Filistinliler için ne anlama geldiği, hâlâ çok fazla değişken söz konusu olduğu için açıkça belli değildir. Ancak bu küresel değişimlerin Filistin çıkarlarına herhangi bir şekilde hizmet edebilmesi için, mevcut liderliğin veya yeni bir

liderliğin, Batı yardımlarına ve onayına olan bağlılığından yavaş yavaş kopması ve Arap ve Afrikalı müttefiklerin desteğiyle farklı bir siyasi strateji benimsemesi gerekecektir.

Ancak ABD hükümeti durumu tamamen Rusya-Ukrayna savaşı bağlamında okumaya devam ediyor. ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken, Xi’nin Moskova gezisine şu sözlerle yanıt verdi: “Rusya’nın, Çin veya başka bir ülkenin desteğini alarak, savaşı (Ukrayna’da) kendi şartlarıyla dondurmak için yaptığı herhangi bir taktiksel harekete dünya aldanmamalı (The Telegraph, 2023)”. Bu oldukça garip açıklama, aynı zamanda potansiyel ateşkes çağrısının tamamen reddedilmesinin, Kiev tarafından değil Washington tarafından yapıldığını da söylüyor.

Ancak Xi’nin ziyareti jeopolitik anlamda gerçekten tarihidir. Aslında, hem kapsam hem de olası sonuçlar açısından, Sovyetler Birliği ile Çin arasındaki bağların bozulmasında payı olan, Nixon’un Başkan Mao Zedung yönetimindeki Pekin’i ziyaret etmesiyle karşılaştırılabilir (Kraus, 2022). Çin ile ABD arasında gelişen ilişkiler, Washington’un küresel hâkimiyetini daha da genişletmesine yardımcı olurken SSCB’yi de savunmaya itmişti. Gerisi, Asya’da jeostratejik rekabet ve bölünmelerle dolu olan ve nihayetinde ABD’nin bu bölgede tartışmasız bir güç olarak yükseldiği tarihtir.

Ortadoğu ve Afrika gibi ABD ve Batılı müttefiklerinin uzun süredir egemen olduğu bölgeler, tüm bu değişiklikleri ve potansiyel fırsatları hazmetmeye çalışıyorlar. Eğer bu jeopolitik değişim devam ederse, dünya bir kez daha kendisini kamplara bölünmüş bulacaktır. Bu yeni yapılanmanın kazananlarını ve kaybedenlerini kesin olarak belirlemek için henüz çok erken olsa da, ABD-Batı egemenliğindeki bir dünyanın artık mümkün olmadığı neredeyse kesindir.

Çin ve Yeni Ortadoğu

Batı medyasının siyasi analizlerinin çoğunda bariz bir sorun, genellikle dar görüşlü olma eğiliminde olmaları ve çoğunlukla Batılı hükümetlerin doğrudan ilgisini çeken değişkenlere odaklanmalarındır. Bu tür analizler artık Arapların Rusya, Çin, küresel politika ve çatışmalara yönelik resmi tutumlarını anlamak için uygulanıyor.

Çin Devlet Başkanı Xi Jinping, Aralık 2023'te Suudi Arabistan'daki Arap liderlerle görüşmek üzere büyük bir heyete liderlik etmeye hazırlanırken, Batı medyası bir korku duygusu yansıtıyor. Reuters'in haberine göre, Çin liderinin ziyaretinin arka planı, Biden Yönetiminin sözde "insan hakları ve Rusya'nın Ukrayna'yı işgali" ile ilgili anlaşmazlıklar nedeniyle "hem Pekin hem de Riyad ile gergin bağları'na" dayanıyor (El Yaakoubi & Zhu, 2022).

Aynı mantık çizgisi, diğer birçok büyük Batılı medya kaynağı tarafından çok az sorgulanarak, sahte bir şekilde 'insan haklarının' ve diğer haklı nedenlerin ABD ve Batı dış politika gündeminin temel önceliği olduğunu öne sürerek tekrarlandı. Ve bu analizler genellikle Batılı çıkarlar tarafından şekillendirildiğinden, daha geniş bağlamı okumada seçici olma eğilimindedirler. Dünya çapındaki büyük jeopolitik değişimler konusunda yalnızca ya da ağırlıklı olarak Batının anlayışına bel bağlayanlar kesinlikle yanılıya düşeceklerdir. Batı medyası, Arap ülkeleri tarafından alınan savaş durumunda tarafsızlık (El Yaakoubi & Zhu, 2022), Çin ve Rusya'ya artan yakınlık, petrol üretimini düşürme, vb. gibi güçlü siyasi tavırların yalnızca Washington'a 'mesaj göndermek' veya Arap meselelerine müdahale ettiği için Batı'yı cezalandırmak için olduğuna inanmamızı istiyor (Sheppard, Brower, & Al-Atrush, 2022). Bununla birlikte, daha geniş bir mercekten bakıldığında, bu varsayımlar ya yarı gerçeklerdir ya da tamamen uydu-

rumuştur. Örneğin, OPEC + 'nın Ekim 2023'te petrol üretimini düşürme kararı, küresel pazarın enerji talebi düşük olduğunda uygulanacak tek makul stratejiydi (Meredith, 2022). Ayrıca, Arap tarafsızlığı, Washington ve Batılı müttefiklerinin Araplar için önemli olan tek küresel güç olmadığı düşünüldüğünde eşit derecede makul bir yaklaşımdır. Ortadoğu'nun Asya ile artan yakınlığının son zamanlardaki dramatik olaylardan kaynaklandığı da aynı derecede doğru değildir, çünkü bu yaklaşık yirmi yıl önce, özellikle ABD'nin Irak'ı işgalinden bir yıl sonra başlayan bir sürecin sonucunda gelişmiştir. 2004 Yılında Çin ve Arap Birliği, Çin-Arap Devletleri İşbirliği Forumu'nu (ÇADİF) kurmuştur (BRICS Policy Center, 2016).

Forum

ÇADİF, Çin hükümetini ve Arap Birliği'nin 22 üyesinin tamamını resmi olarak temsil ederek Çin ve Araplar arasındaki ana koordinasyon platformu olarak hizmet vermiştir. Bu, Çin'e Arap dünyasının tamamı ile ticari, ekonomik ve politik bağlar geliştirmek için kolektif bir stratejiye yatırım yapma avantajı sağladı. Öte yandan, Araplar da Çin ile aynı anda birden fazla Arap devletine potansiyel olarak fayda sağlayabilecek büyük ekonomik anlaşmalar müzakere etme avantajına sahip oldu.

Son derece önemli bir nokta, ÇADİF'in "Barış İçinde Bir Arada Yaşamın Beş İlkesi" olarak bilinen şeye dayandığıdır (Jiabao, 2004). Vestfalyan devlet egemenliği normlarına dayanarak, beş ilke, Batının genel olarak sömürge dönemlerinden 2. Dünya Savaşı sonrası yeni sömürgecilğe uzanan Ortadoğu ve Küresel Güneye yaklaşımına kıyasla tamamen farklı bir dış ilişkiler paradigması üzerine kurulmuş görünüyor: "Toprak bütünlüğü ve egemenlik", "saldırmazlık", "müdahale etmeme" gibi konularda karşılıklı saygı.

Çin-Arap ilişkileri bu modeli bugüne kadar çok az sapma ile takip etmeye devam ediyor. Bu, Çin'e yönelik kolektif Arap siyasi tutumlarının ve Xi'nin Ortadoğu'yu ziyaretinin, Rusya-Ukrayna savaşından kaynaklanan ani bir politika değişikliğinin sonucu olmadığı iddiasını doğrulamaktadır. Bu, Arapların ve Çin'in ABD ve Batı ile ilişkilerinin Çin-Arap bağlarının hızının doğası üzerinde hiçbir etkisi olmadığını öne sürmek değildir. Gerçekten de, Çin'in 'barış içinde bir arada yaşama' modeli, bundan böyle, Ortadoğu'da geçerli olan çalışma tarzına meydan okuyor gibi görünüyor.

2021'de Çin, Arap medyasında önemli yer kaplayan bir haber olan Irak'ta bin okul inşa etme projesini duyurdu (AFP, 2021). Aynı, Çin'in Arap ülkelerindeki artan ekonomik - sadece ticari değil - etkisi hakkında da söylenebilir (Freidin, 2022). Çin'in 2013'te ilan ettiği kazançlı Kuşak ve Yol Girişimi (KYG), önceki yıllarda inşa edilen Arap-Çin bağlarının siyasi altyapısına sorunsuz bir şekilde uymaktadır (McBride, Berman ve Chatzky, 2023). Asharq Al-Awsat gazetesine göre, Riyad, 2022'nin ilk yarısında KYG içindeki Çin yatırımlarının en büyük alıcısıydı (Asharq Al-Awsat, 2022).

Mart 2022'den itibaren Suudi Arabistan, petrolünü ABD doları yerine Çin Yuanını kullanarak Çin'e satmayı ilke olarak kabul etti (Said & Kalin, 2022). Bu karar birkaç ay sonra Xi'nin Aralık ayında Suudi Arabistan'a yaptığı ziyarette teyit edildi. Bunun, tam olarak uygulandıktan sonra, küresel pazarda ve aynı zamanda doların gelecekteki durumu üzerinde geri dönüşü olmayan yansımaları olacaktır. Küresel jeopolitikteki bu tür devasa değişikliklerin, Arapların 'mesaj göndermeleri' için acil ihtiyacın bir sonucu olduğunu varsaymak, Batının sadece Ortadoğu'da değil tüm dünyada yaşanmakta olan değişikliklerin dünyanın siyasi haritasındaki kalıcı değişimlerin bir parçası olduğunu gerçekten takdir etme yeteneğini zayıflatmaya devam edecektir. Batı

bunu ne kadar çabuk idrak ederse o kadar iyi olur.

Bütün bunlar göz önüne alındığında, Çin ve Arap ülkeleri gibi büyük siyasi oluşumların bir araya gelerek, geleceklerini tek bir Amerikan Başkanının veya yönetiminin tutumuna karşı geliştirilen anlık siyasi tepkiler üzerine kurarak dış politika gündemlerini şekillendirdiklerini öne sürmek yanlış olur.

Sonuç

İlerideki yol tam olarak belli değil. Ancak somut değişikliklerin eşlik ettiği çok sayıda işaret, dünyanın bir bütün olarak değiştiğini gösteriyor. Ancak bu değişiklik bazı bölgelerde diğerlerinden daha belirgindir. Eski ve yeni küresel süper güçler arasındaki jeopolitik çekişme Doğu Asya ve Pasifik bölgelerinin yanı sıra en çok Ortadoğu ve Afrika'da görülmektedir. Bu bölgelerin her biri de kendi güç dinamiklerini yeniden düzenlemektedir.

Örneğin Ortadoğu'da İran, Batının dayattığı izolasyondan kopuyor gibi görünürken, Suudi Arabistan, eski bağımlı ülke rejimi statüsüne meydan okumaktadır. Bu son hamle Washington için özellikle endişe vericidir, zira 1916'daki Sykes-Picot Anlaşması'nı takip eden ve böylece bölgeyi Batının 'koruması' ve etkisi altındaki alt bölgelere bölen ve Irak işgali sonrası ABD, İsrail ve Batılı müttefiklerinin münhasır alanı olarak görülen Ortadoğu'da Batının iki katmanlı hâkimiyetine meydan okumaktadır.

Rusya ve Çin, Batı tarzı eski sömürgecilik ve yeni sömürgecilikten tamamen uzak mekanizmalar kullanarak, şimdi bölgede söz sahibi olma iddiası ortaya koyuyorlar. Ruslar uzun Sovyet işbirliği geleneklerinden yararlanırken, Çinliler daha eski bir dostane ticaret ve kültürel değişim tarihine başvuruyorlar. Pekin, dış politikaya daha samimi ve baskın bir yaklaşım geliştirdiğine göre, Çin'in yeni bir

süper güç statüsü, Ortadoğu'daki etkinliğini benzeri görülmemiş şekillerde gösterecektir. İran-Suudi Anlaşmaları, yeni siyasi yönelimli Çin için muazzam bir başarıydı, ancak bölge yabancı rakiplerle, eski ve yeni çatışmalarla dolu olduğu için önümüzdeki yol hala çok zorlu. Çin'in başarılı olabilmesi için, kendisini Batı'dan ve onun şiddetli mirasından uzakta, yeni adil ve eşitlikçi bir model olarak sunması gerekir.

(Palestine Chronicle'nin baş editörü İtalyan gazeteci Romano Rubeo, bu makaleye önemli şekilde katkıda bulunmuştur.) 🌸

Kaynakça

- Asharq Al-Awsat. (2022) Saudi Arabia Receives Largest Share of China's BRI Investments. Riyadh - Asharq Al-Awsat. <https://english.aawsat.com/home/article/3780171/saudi-arabia-receives-largest-share-chinas-bri-investments> adresinden alındı.
- Abutaleb, Y., & Ryan, M. (2022). Biden scrambles to keep African nations in anti-Russian coalition. <https://www.washingtonpost.com/politics/2022/12/12/biden-africa-ukraine-coalition/> adresinden alındı.
- AFP. (2021). Two Chinese firms to build 1,000 schools in Iraq. <https://english.alarabiya.net/News/middle-east/2021/12/19/Two-Chinese-firms-to-build-1-000-schools-in-Iraq> adresinden alındı.
- Baroud, R., & Rubeo, R. (2022). Are China and Russia Near a Full-Blown Alliance? <https://politicstoday.org/are-china-and-russia-near-a-full-blown-alliance/> adresinden alındı.
- Betz, B. (2023). Brazil, China strike trade deal agreement to ditch US dollar. <https://www.foxbusiness.com/markets/brazil-china-strike-trade-deal-agreement-ditch-us-dollar> adresinden alındı.
- BRICS Policy Center. (2016). The China-Arab States Cooperation Forum (CASCF). <https://bricspolicycenter.org/en/forum-de-cooperacao-china-paises-arabes/> adresinden alındı.
- CNN. (2022). Ukraine Russia News. <https://edition.cnn.com/europe/live-news/ukraine-russia-news-02-24-22-intl/index.html> adresinden alındı.
- Davidson, H., & McCurry, J. (2023, March 21). Xi invites Putin to China in show of support as Moscow talks continue. <https://www.theguardian.com/world/2023/mar/21/putin-xi-talks-moscow-japanese-pm-to-ukraine> adresinden alındı.
- Devonshire, C. (2023). ASEAN Finance Ministers and Central Banks Consider Dropping US Dollar, Euro and Yen, Indonesia Calls for Phasing Out Visa and Mastercard. <https://www.aseanbriefing.com/news/asean-finance-ministers-and-central-banks-consider-dropping-us-dollar-euro-and-yen-indonesia-calls-for-phasing-out-visa-and-mastercard/> adresinden alındı.
- El Yaakoubi, A., & Zhu, J. (2022). Saudi Arabia to host China-Arab summit during Xi visit, sources say. <https://www.reuters.com/world/middle-east/saudi-arabia-host-china-arab-summit-during-xi-visit-sources-say-2022-11-30/> adresinden alındı.
- Eruyugur, B. (2023). Moscow wrote off more than \$20B in debts from African states, Russian president says. <https://www.aa.com.tr/en/russia-ukraine-war/moscow-wrote-off-more-than-20b-in-debts-from-african-states-russian-president-says/2851027> adresinden alındı.
- Freidin, E. (2022). Saudi Arabia and China: a blossoming friendship. <https://www.lowyinstitute.org/the-interpretor/saudi-arabia-china-blossoming-friendship> adresinden alındı.
- Fukuyama, F. (1993). The End of History and the Last Man. New York: Penguin Books.
- Goldman Sachs. (n.d.). With GS Research Report, "BRICs" Are Born. <https://www.goldmansachs.com/our-firm/history/moments/2001-brics.html> adresinden alındı.
- Gritten, D. (2023). Rivals Iran and Saudi Arabia hold first high-level talks in seven years. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-65197717> adresinden alındı.
- Haglund, D. (2023). North Atlantic Treaty Organization. Britannica: <https://www.britannica.com/topic/North-Atlantic-Treaty-Organization> adresinden alındı.
- Huang, N. (2022). A Taiwan perspective on what is at stake after Nancy Pelosi's visit to Taiwan.
- Jiabao, W. (2004). Carrying Forward the Five Principles of Peaceful Coexistence in the Promotion of Peace and Development. http://id.china-embassy.gov.cn/eng/xntjgk/200406/t20040628_2114572.htm#:~:text=These%20principles%20are%3A%20mutual%20respect,-mutual%20benefit%20and%20peaceful%20coexistence adresinden alındı.

- Kraus, C. (2022). Nixon's 1972 Visit to China at 50. <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/nixons-1972-visit-china-50> adresinden alındı.
- McBride, J., Berman, N., & Chatzky, A. (2023, February 2). China's Massive Belt and Road Initiative. <https://www.cfr.org/background/chinas-massive-belt-and-road-initiative> adresinden alındı.
- Meredith, S. (2022). OPEC+ to cut oil production by 2 million barrels per day to shore up prices, defying U.S. pressure. <https://www.cnn.com/2022/10/05/oil-opec-imposes-deep-production-cuts-in-a-bid-to-shore-up-prices.html> adresinden alındı.
- Muzaffar, M. (2023). Xi Jinping's parting comment to Putin on leaving Moscow: 'Changes are happening'. <https://www.independent.co.uk/independentpremium/world/xi-jinping-putin-moscow-china-b2305688.html> adresinden alındı.
- NDP. (2023). History. <https://www.ndb.int/about-ndb/history/> adresinden alındı.
- Raghavan, T. S. (2023). Led by China, India, the 5 BRICS nations now contribute more to world GDP than industrialised G7. The Print: <https://theprint.in/economy/led-by-china-india-the-5-brics-nations-now-contribute-more-to-world-gdp-than-industrialised-g7/1490881/> adresinden alındı.
- Recknagel, C. (2000). Iraq: Baghdad Moves To Euro. <https://www.rferl.org/a/1095057.html> adresinden alındı.
- RFE/RL. (2023). As Xi Ends Russia Visit, Blinken Says China's Diplomatic Support For Moscow Is Counter To U.S. Interests. <https://www.rferl.org/a/russia-china-xi-ends-visit/32329045.html> adresinden alındı.
- Robinson, J. (2023). Vladimir Putin and Xi Jinping praise 'no limits friendship' during Chinese president's trip to Russia. <https://news.sky.com/story/vladimir-putin-and-xi-jinping-praise-no-limits-friendship-during-chinese-presidents-trip-to-russia-12839120> adresinden alındı.
- Said, S., & Kalin, S. (2022). Saudi Arabia Considers Accepting Yuan Instead of Dollars for Chinese Oil Sales. <https://www.wsj.com/articles/saudi-arabia-considers-accepting-yuan-instead-of-dollars-for-chinese-oil-sales-11647351541> adresinden alındı.
- Seidel, J. (2023, March 31). Brazil, China ditch US dollar for trade payments, favour yuan. <https://www.news.com.au/finance/markets/world-markets/brazil-china-ditch-us-dollar-for-trade-payments-favour-yuan/news-story/682a517c37ba14f306e65ad0e83f6307> adresinden alındı.
- Sheppard, D., Brower, D., & Al-Atrush, S. (2022). Saudi Arabia sends message to Biden on oil. <https://www.ft.com/content/11c4568f-41e2-48d1-aae4-8f3fb1ef6a55> adresinden alındı.
- Signe, L. (2023). VP Kamala Harris' visit to Africa: Delivering on US commitments or countering China and Russia? <https://www.brookings.edu/blog/africa-in-focus/2023/03/30/vp-kamala-harris-visit-to-africa-delivering-on-us-commitments-or-countering-china-and-russia/> adresinden alındı.
- Singleton, C. (2022). How Nancy Pelosi's Taiwan Gambit Backfired. <https://foreignpolicy.com/2022/08/16/taiwan-pelosi-china-military-conflict-east-asia-missiles/> adresinden alındı.
- TASS. (2023). Russia to supply grain to Africa free of charge if grain deal is not renewed — Putin. Tass Russians News Agency: <https://tass.com/economy/1591551> adresinden alındı.
- The Editors of Encyclopaedia Britannica. (2023). Russian Revolution. <https://www.britannica.com/event/Russian-Revolution> adresinden alındı.
- The Editors of Encyclopaedia Britannica. (2023, April April). Sykes-Picot Agreement. Britannica: <https://www.britannica.com/event/Sykes-Picot-Agreement> adresinden alındı.
- The Editors of Encyclopaedia Britannica. (2023, April 25). Warsaw Pact. <https://www.britannica.com/event/Warsaw-Pact> adresinden alındı.
- The Telegraph. (2023, March 20). Ukraine-Russia war latest: World should not be fooled by China's 'peace' plan says US. <https://www.telegraph.co.uk/world-news/2023/03/20/russia-ukraine-war-news-putin-china-xi-mariupol-latest/> adresinden alındı.
- Williams, I. (2023, March 22). Xi Jinping's chilling words for Putin. <https://www.spectator.co.uk/article/xi-jinping-chilling-words-for-putin/> adresinden alındı.
- Wootson, C. R. (2023, March 27). Harris, in Ghana, promises support for Africa but faces skepticism. <https://www.washingtonpost.com/politics/2023/03/27/harris-ghana-africa/> adresinden alındı.
- Worldometer. (2023). Venezuela Oil. Worldometers: <https://www.worldometers.info/oil/venezuela-oil/> adresinden alındı.